

Düz 33 il bundan əvvəl dünyanın gözü qarşısında ermənilər bəşəriyyət tarixinde ən ağır cinayətlərdən biri - Xocalı soyqırımı töredilər. Ermənilərin şəhərə daxil olması nəticəsində Xocalını tərk etmək məcburiyyətində qalan köməksiz insan daşnaklar tərəfindən misli görünməmiş xüsusi amansızlıqla qətlə yetirildi. Düşmən hərbi texnika və qüvvə baxımından bir neçə dəfə çox olduğundan, Xocalı şəhəri işğal edildi. Az bir vaxt ərzində şəhərdə böyük miqyaslı yanğınlar baş verdi, şəhər tamamilə alovə büründü. Evlər-eşiklər od vuruldu, torpaq al qana qərəb edildi. Düşmən rəhm dileyən qocaya, xəstəyə, qadına aman vermedi. Uşaqlar valideynlərinin gözləri qarşısında xüsusi qəddarlıqla qətlə yetiriliyilər. Aramsız güllə yağışından qurtulub ayağıyalın, başıaçıq haldə məşlərə, dağlara üz tutanların çoxusu yolda dondu, qar uçqunlarına düşdü. Bəşəriyyətin ən qədim yaşayış məskənlərindən olan Xocalı bir gecənin içərisində yerlə yeksan edildi. Qanlı qırğından sağ qalan əhalilər dağlara, məşlərə qaçı. Dinc əhalini təqib edən silahlı ermənilər onları gülləyir, ələ keçənlərə amansız işğəncələrə divan tuturdular. Xocalı soyqırımı nəticələri çox dəhşətli idi. Cinayət cəzasız qalmamalıdır. Ermənistanın hərbi-siyasi təcavüzü dünya ictimaiyyəti tərəfindən ittiham edilmişdir.

Bu hadisə XX əsrin ən dəhşətli və qəddar faciələrdən biri hesab edilir. Xocalı soyqırımı tarixdən bəzə məlum olan Babıyar, Xatın, Liditse, Srebrenitsa soyqırımı faciələri ilə eyni səviyyədə durur. Bu gün Xocalı əzəli skinlərini qarşılıyor. "Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidenti Sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, Azərbaycan xalqına qarşı töredilmiş soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanidlılması və Xocalı faciəsi qurbanlarının əziz xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksi yaradılacaq. Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 11 fevral tarixli 479 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət bütçəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsü"nün 1.29-cu yarımbəndində göstərilmiş məbləğin 18,3 milyon (on səkkiz milyon üç yüz min) manatı Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə ayrılaçğı.

ERMƏNİLƏRİN TÖRƏTDİKLƏRİ MISLİ GÖRÜNMƏMİŞ VƏHŞİLİK

Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına hərbi təcavüzü ilə başlanan I Qarabağ müharibəsi (1991-1994) zamanı Ermənistan tərəfindən Şərqi Zəngəzur və Qarabağ işğal edilərək dağdırılmış, Azərbaycan xalqına qarşı ən ağır beynəlxalq cinayətlər töredilmişdir.

1992-ci il fevralın 26-da Xocalı şəhəri işğal edilərək dinc əhaliyə qarşı etnik zəminda töredilən soyqırımı cinayəti mənəqşənin ən qanlı səhifəsidir.

Bele ki, erməni silahlı birləşmələri tərəfindən aylarla blokada şəraitində saxlanılıraq, ərzaq, elektrik enerjisi və bütün kənar yardımçılardan məhrum edilən 2500-ə yaxın Xocalı sahəsini düşmənin çoxsaylı tehdidlərinə baxmayaq, şəhəri tərk etməkən imtina etmişdi. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə davamlı artilleriya atəşindən sonra Ermənistan silahlı qüvvələri və yarım-hərbi birləşmələri keçmiş sovet ordusunun 366-ci motoatıcı alayının köməyi ilə şəhərə hücum edərək, mülki əhaliyə misli görünməmiş vəhşiliyə divan tutmuşlar. Həmin qətləm nəticəsində 613 azərbaycanlı, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 ahl xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmiş, 1275 nəfər

Xocalı faciəsi qurbanlarının əziz xatirəsi əbədiləşdirilir

Prezident İlham Əliyev Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması haqqında Sərəncam imzalayıb

əsir götürülmüş, onlardan 150-nin taleyi isə indiyədək naməlum qalmışdır. 8 aile tamamilə məhv edilmiş, 25 uşaq valideynlərindən hər ikisi, 130 uşaq isə valideynlərindən birini itmişdir. 487 şəxs, o cümlədən 76 uşaq məruz qaldıqları ağır fiziki və psixoloji işğəncələrdən ömürlü əlilə çevrilmişdir.

Qeyd edək ki, o ərefədəki vəziyyət birdən-birdə yaranmayıb. Bu mənəqışa ilə bağlı ermənilərin apardıqları hazırlığın nəticəsi idi. Xocalının coğrafi mövqeyi ele ədi ki, bu rayona gəlmək üçün ermənilər yaşıyan iki-üç məntəqədən keçmək lazımdır. Yəni Xocalı, bütünlükdə, erməni yaşayış məntəqələrinin mühəsirəsində idi. Bele ki, 5 kilometr məsafədən şərqi Əsgəran idi, yuxarıda - 10 km məsafədə Xankəndi və etrafda 20-dən çox erməni yaşayış məntəqələri yerləşirdi. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı faciəsi baş verdi. Xocalıya hücuma gələn xüsusi təlimatlanmış və silahlınlmış canlı qüvvənin qarşısında Xocalı müdafiəçilərinin əlində bir el puləmyotu, ov təfəngləri, bir neçə avtomat silahı var idi. Son ana qədər vətəni tərk etmədilər. Vətəni qoyub çıxmış xocalılıların heysiyatına toxunurdu. Xocalı faciəsi zamanı şəhid olanların əksəriyyəti dinc əhalidir. Yəni qocalar, uşaqlar və qadınlar.

Ermenilərin töredikləri əməllərin ən dəhşətli Xocalı soyqırımı oldu. Əlbəttə, bu gün həmin hadisələri geniş rakursda təhlil etdiyə bəlli olur ki, ermənilər Xocalı soyqırımını töredikdən sonra siyasi və strateji məqsəd güdürlər. Bele ki, Xocalı Qarabağda strateji əhəmiyyətli mövqeyə malik idi, həm də düşmənin məkrili niyyətlərinin reallaşmasına ən böyük manə rolunu oynayır. 1992-ci il fevralın 26-da baş verən faciə xalqımızın taleyində ən ağır və acılı analarından biri kimi yaşandı.

BƏŞƏRİYYƏT TARİXİNDƏ ƏN AĞIR CİNAYƏTLƏRDƏN BİRİ

Beleliklə, dünyanın gözü qarşısında ermənilər bəşəriyyət tarixində ən ağır cinayətlərdən birini - Xocalı soyqırımı töredilər. Xocalıda erməni terrorizminin amansızlığını təsdiq edən faktlardan biri də odur ki, terror əməliyəti zamanı istifadəsi qadağan olun xüsusi

bi Qafqazdakı tarixi ərazilərində etnik təmizlənmə və soyqırımı siyasetinə məruz qalan yüz minlərə Azərbaycan türkləri erməni daşnakları tərəfindən kütlevi surətdə qətlə yetirilmiş və ata-baba yurdlarından deportasiya edilmişlər.

XOCALINI İŞĞAL ETMƏK PLANI HƏRBİ MƏQSƏDLƏRLƏ MƏHDUDLAŞMIRDI

Ermənistanın bütün cəhdlərinə, xüsusiylə də o dövrə yaratdığı informasiya blokadasına baxmayaq, cinayətin miqyası və ağırlığı dünənin aparıcı media qurumlarının və beynəlxalq təşkilatlarının hesabatlarında işıqlanmışdır. Yerli və xarici jurnalistlərin faciədən sonra Xocalı şəhəri və etraf ərazilərdən topladıqları foto və video materialları, o cümlədən şahid ifadələri hadisənin bütün dəhşətlərini açıq-əşkar göstərir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 2010-cu ilde məsələ ilə bağlı çıxardığı yekun qərarda Xocalıda töredilən əməllər müharibə cinayətləri və insanlıq eleyhine cinayət kimi qiymətləndirilmişdir.

Sərəncamda qeyd olunduğu kimi, Ermənistanın Xocalını işğal etmək planı hərbi məqsədlərə məhdudlaşmış, eyni zamanda həmin ərazilərdəki Azərbaycan xalqına məxsus zəngin tarixi-mədəni izləri silmək, mədəni irsi məhv etmək və saxtalaşdırmaq niyyəti güdüdürü.

Xocalı soyqırımının əsl hüquqi qiymətini alması və dünənin beş bir cinayətdən xəberdar olması ilə bağlı milli seviyyədə addımlar Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin hakimiyətə qayıdışından sonra atılmışdır. Milli Məclisin 1994-cü il 24 fevral tarixli qərarı ilə fevralın 26-sı Xocalı Soyqırımı Günü elan edilmiş və bu barədə beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilmişdir.

Dövlət qurumları, xaricdə yaşayış soydaşlarımız, vətəndaş cəmiyyəti institutları, xüsusən, Heydər Əliyev Fondu Xocalı soyqırımının unudulmaması və beynəlxalq ictimaiyyət tərəfində tanınması üçün əzmlə fəaliyyət göstərmişlər. Xocalı soyqırımının beynəlxalq seviyyədə tanidlılması meqsədilə Heydər Əliyev Fondu dəstəyi ilə 2008-ci ilde başladılmış "Xocalıya ədalət!" maarifləndirme kampaniyası çərçivəsində dünənin bir çox ölkələrində Xocalı faciəsi ilə bağlı məlumatlıq artırılmış, bir sıra tədbirlər, təqdimatlar, sərgilər keçirilmiş, kitab və məqalelər dərc edilmişdir.

Həmin kampaniya sayəsində 18 ölkənin qanunverici orqanı, ABŞ-nın 24 ştatı, həmçinin İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və Türk Dövlətləri Təşkilatı Xocalıda baş vermiş faciəni soyqırımı kimi tanmış və pişləmişdir. Hazırda xarici ölkələrdə Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış 10 abide mövcuddur.

AZAD XOCALIDA AZƏRBAYCAN BAYRAĞI UCALDILIB

2020-ci ilin sentyabr - noyabr aylarında 44 günlük Vətən müharibəsi və 2023-cü ilin sentyabr ayında birgünlük lokal xarakterli antiterror əməliyyatında Azərbaycan Ordusunun rəşadəti və qəhrəmanlığı sayəsində tarixi torpaqlarımız, o cümlədən Xocalı rayonu işğaldan azad olundu və 2023-cü il oktyabrin 15-də Xocalıda Azərbaycan Bayrağı ucaldıldı. Böyük Qayıdış Programı çərçivəsində Xocalı rayonuna indiyədək 164 ailə (766 nəfər) köçürüldü.

Onlardan 52 ailə (204 nəfər) Xocalı şəhərinə, 112 ailə (562 nəfər) isə Balıca kəndinə yerləşdirilib.

Qeyd edək ki, Xocalı şəhərinə ilk köç 2024-cü il mayın 27-də həyata keçirilib. Bölgədə yaşayış üçün zəruri infrastruktur qurulub, sosial obyektlər istifadəyə verilib. Məcburi köçkünlərin geri dönüşü mərhebeli şəkildə davam etdirilir. İşğaldan azad edilmiş bütün ərazilərdə hazırda sürətli bərpa-quruculuq işləri və Böyük Qayıdış prosesi davam etməkdədir.

ZÜMRÜD BAYRAMOBA